

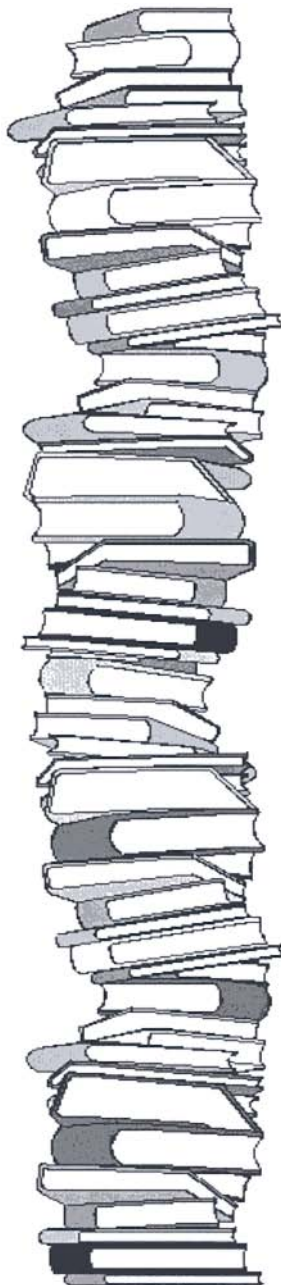
Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263.
Randschrift: "sigillum burgensium de harderwiche"

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en IJerden

In dit nummer:

Van de bibliothecaris	pag. 2
Van de penningmeester	pag. 3
Uit de bibliotheek van A.van Eeden (Harderwijks dialect)	pag. 4
Excursie Staverden (foto-inpressie)	pag. 7
Het Zwarte Pad	pag. 8
Vroeger en Nu (3) Vischmarkt	pag. 11
Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen (7)	pag. 12
Van alles wat ver-EEUW-igd (9)	pag. 14
Veldnamen in Harderwijk en Hierden	pag. 20
Middeleeuwse muntslag in Harderwijk (1 ^{vervolg})	pag. 29
Middeleeuwse muntslag in Harderwijk (2)	pag. 30
De familie Kok: Mestermetselars in Harderwijk	pag. 32
Aanvullingen	pag. 35
Nieuws van de Werkgroep Genealogie	pag. 35
Samenstelling bestuur en werkgroepen	pag. 40

Ook de afgelopen periode mochten wij weer boeken ontvangen, waarvoor onze hartelijke dank.

Van anonieme gevers:

"Officieele Feestgids" ter herdenking van het 700-jarige bestaan van Harderwijk in 1931. Voorts het in 1970 geschreven en derhalve aardig gedateerde boekwerkje "Veluwe, speeltuin van Nederland?" De bedoeling van de schrijver is, zoals hij het zelf formuleert, het beeld van de Veluwe wat te verduidelijken en daarbij aan te tonen dat de Veluwe meer is dan een "speeltuin voor vakantie". Wellicht in het huidige perspectief geplaatst wat hoogdravend en idealistisch, maar toch alleszins de moeite van het lezen waard.

Andere gevers:

Van Hans van Dijk (geschiedkundige) het door hem geschreven boek: "100 jaar, een eeuwigheid; veranderingen in Ermelo in vogelvlucht".

Van de familie Uittien de volgende genealogische publicaties: Nakomelingen van Beene Wijnen en Aaltje Peters alsmede Jansen te Harderwijk, een vissersgeslacht.

Van de Werkgroep Genealogie: Geboorten van Harderwijk 1811 t/m 1860.

Van T.Goossens: "Gegoede ingezetenen, Jonkers en geërfdn op de Veluwe 1650 -1830". Dit boek behandelt de invloed die de Franse revolutie heeft gehad op de verhoudingen tussen de eertijds zo machtige landadel en de zich emanciperende plattelandsbevolking.

Nieuwe aankoop

"Het Gelders Athene". Een uitgave van de vereniging "Gelre" over de Harderwijkse universiteit, die verschillende aspecten van de geschiedenis en het functioneren van de eertijds kleinste en meest verguisde universiteit in het vroeg-moderne Nederland beschrijft.

Periodieken

De collectie periodieken die wij ontvangen (zie het Vitte praetje van maart jl.) is dit jaar uitgebreid met "Berichten" van de Historische Kring Huizen. In het februari-nummer staat een gedegen artikel over "spieringkloppen op de bevroren Zuiderzee", van de hand van Klaas Westland.

Iets nieuws

Waar we dit jaar mee zijn begonnen is het verzamelen van interes-sante, historische artikelen van internet. Tot nu toe liggen ter inzage artikelen over het Gemeentewapen van Harderwijk, een algemeen overzicht van de archeologische perioden in Nederland en een verzameling veld- en geslachtsnamen in Putten.

Oproep: "PIEREWIETSEN"

In de "Mothoek" uit Nunspeet schrijft de heer J.Bonnhof een artikel over "Pierewietsen". Hoewel dit woord wellicht andere gedachten-associaties bij U oproept, blijkt pierewietsen een kinderspel te zijn, dat in de jaren vijftig veelvuldig door de schrijver werd gespeeld. Voor het spel waren nodig twee stokjes van ongelijke lengte. Eén stokje diende als slaghout, de andere als bal. Tot grote verbazing van de schrijver, die meende dat het een lokaal spel betreft, kwam hij dit spel vorig jaar tegen in de Kosovaarse hoofdstad Pristina. In de loop van dit jaar bij een volgend bezoek aan Kosovo, wil hij proberen de oorsprong van deze "Balkanvariant" te achterhalen. Vooruitlopend hierop verzoekt hij iedereen die informatie kan verstrekken over het spel zoals dit in onze omgeving werd gespeeld, contact met hem op te nemen. Het telefoonnummer van de heer Bonnhof is 0341-251944.

Noot van de redactie: Ook in het voormalige Ned.Indië werd dit spel op straat gespeeld.

Van de penningmeester

Meer dan 300 leden hebben hun contributie over 2001 al betaald. Een heel mooi resultaat maar het betekent ook dat ruim 50 leden nog niet hebben betaald! Voor die leden:

ons gironummer is: **3036192** en de contributie bedraagt nu nog fl. 30.=

Uit de bibliotheek van A.van Eeden

Een onderwijzer, meester Kok, was ook een meesterverteller. Kinderen luisterden ademloos naar zijn verhalen die soms grappig waren, maar ook heel triest konden zijn. Hij schreef het hierna volgende gedicht over de Grote Poort in dialect ongeveer rond 1920.

Een waore gebeurtenis an de Grote Poorte te Harderwiek 1861

*'t Was wienter, beek, rivier en zee, 't was al bedekt mit ies.
In 't bos was 't stil geen voegel zong. De lucht was vaol en gries.
De kauwe noorderwiend, drong fel deur scheur en naaien heen.
Een fiene jachtsnee stoof in 't rond en d'eerde was as steen.*

*Geen starfling die men buten zag, elk bleef as 't kon in huus.
De rieke in z'n weeldrig woenvertrek, en d'arme in z'n kluus.
As t'kon, want waar de bange nood, van armoe rupt, 'k beveel,
daor drift ie mit z'n geselroe, z'n slaven in t'gereel.*

*Staat op, naor 't bos en zeuk wat hout, het heerdvuur dooft reeds uut,
De kast is leeg, d'r is geen brood, de beurs is plat, veuruut.
En 't minsenkiend volbrengt dee last, al brikt em ook zien hart.
Hie sleet zien handen an de ploeg, bie d'angelsteek der smart.*

*In 't huus van visser Doedlatoe, daor neep ook d'ellende zeer.
Mer ook bie schipper van der Hulk, was 't zuchten keer op keer.
De nijvren schouwerman Vermast en timmerman van Loar.
Hen allen drukte 't iezeren kruus van armoe bitter zwaor.
Ze maakten zich te saomen op, veurzien van hak en touw.
Zo trokken ze naor 't dennenbos, al bibberend van de kou.*

*De Zandsteeg in, bereikten ze de woening van boer Jan.
Dee gaf ze koffie en wat brood, ze schikten gastvie an.
Heb dank boer Jan, veur 't gul onthaol. De sneejacht is wel koud.
Mer weldra kommen we terug, elk mit een bosjen hout.
Dat brengt weer warmte en levensvreugd, in vreugdloos huusgezin Allee,
veuruut neet stille staon de botterham zit erin.*

*Op 't eenzaam veld geet 't viertal voort, ze tellen weer nog wiend.
Zo kommen ze in 't naakte bos en hakten hout gezwiend.
Wel telt een enkle greune tak, de bundel hier en daor.
Mer vrouw en kiend verlangen zo en 't is zo koud,zo naor.*

Elk biend dan gauw z'n bundel saom en tilt um op zien rug.
De vracht knelt hen op 't schouderblad, dat hout is ook zo stug.
Zo geet 't stap veur stap naor huus, och ging 't mer eens zo snel.
M'n vingers tintelen zeit van Laor en 'k veul me niks neet wel.
En ik sprak visser Doedlatoe, m'n neus lupt as een kraon,
D'r hangt verdreit een druppel an, dee wil er neet vandaon.

Ik bin zo onbarmhartig koud, da 'k haost van aklegheid bezwiek,
en 'k heb alree zo'n droeve last van arge rimmetiek.
M'n wanten steken recht veuruut en 't ies hangt an mien baord.
Och Heer wat is een arm mins, 'k bin meu, mer 'k mot toch voort.

Ja zeit Vermast een mins is niks, een eerdwurm is nog meer.
Wat wie al doen veur 't dagelijks brood, dat weet de lieve Heer.
'k Bin dartien weken zonder wark. Hoe t, gaon zal weet ik neet.
Och sloeg 't weer mer eensklaps um, dan was 't edaon mit 't leed.

Het klagen helpt je toch geen zier, zei van der Hulk het lest.
De rieken eten de eiers op, de dop is veur ons 't best.
Ik tors m'n vrachtje mit geduld, al bin ik as Job zo arm.
Een martelaar op de levensweg, en bitter leeg van darm.

'k Bin blie, daor is de Zandsteeg al, en 't huus van Aort van Koen.
As 't zo geet, markt van Laor noen op,
kunnen we 't el in een kwartiertje doen.
Mer och, herneemt noen Doedlatoe, ik denk er staotig an,
dat 't hout zo meuilijk op 'e gaord, neet thuus kumt, ouwe man.

Och wat, sprak hierop vriend van Laor, jie lieken stapel gek,
zo kort bie huus en dan geen hout? Wel kerel, hou je bek.
Het heugt me nog, sprak Doedlatoe, dat Aole van Jan Spin,
d'r bosje hout ook missen mos, een greuntje zat 'r in.

Is, zo vroeg Vermast mit zachte stem, dee man dan zo verhard?
Gunt dee een arm mins dan niks, en heet dee dan geen hart?
Ik vrees veur de Portier,
dee an de Grote Poort woent, 'k vertrouw dee man geen zier.

Zo naodren ze de Grote Poort mer zien nog geen Portier.
As 't zo geet, markt van Laor nog op, dan hauwen we 't alle vier.
Mer achter 't half bedekte raam, waor niemand um kon zien,
daor zat Portier al op de loer en docht, mooi hout veur mien.

*Wat scheeit mien 't zei ie tot z'n vrouw, De brand is aordig duur,
ik lap ze alle vier d'r bie en ik stook lekker 't vuur.*

*Hie wacht tot 't viertal bie um kumt, dan opent ie z'n deur,
lupt schielijk naor de stumpers toe en schreewt neet veerder heur.
Laot 'k, eerst is zien jullie ook mit slechtheid umme gaon.
Ja zie je, 't zit er wel weer in, waor kumt dat hout vandaan?*

*Och baos, och spaor ons disse keer, het steet toch in je macht,
en vrouw en kienders verlangen zo, let non op onze klacht.
Wat klacht, 'k val liever harstikke dood eer ik je een takje laot.
Gemene dieven, toe pak an, bie mien is toch geen baot.*

*Wat maol 'k um julie lot,
sleup 't hout mer deksels gauw hierheen, of aars gao je achter slot.
Geheurzaam an de man der wet, voldoen ze an z'n wens.
Ze sleupten 't hout de plaatsdeur in, mer denken 't is geen mens.*

*Mer schrik, wat is er an de poort te doen? Hoe spoed zich elk daor heen?
Schrik, de portier valt plots'ling dood, daor leit ie, koud as steen.
Een kring van minsens staort ut an, verslagen gans van geest.
Terwijl de schildwacht an de poorte rupt, dee is er gauw 'e weest.*

*De dokter kumt en neemt ut liek behoedzaam van de straot.
Men draagt um in z'n eigen huus, veur hum is non geen baot
en in de drukte van 't gewoel pakt Doedlatoe z'n hout.
De andere dree doen even zo, ut was zo finneg koud.*

*Men brengt ut in z'n kille kluus, op d'uitgedoofde heerd.
Het vuurtje vlamt er knappend op, zo'n bundel is wat weerd.
Een ieders wens wier zo vervuld. 't Gesprokkeld brandhout bood,
Tans warmte en gloed in 't huusgezin en de portier wasdood.*

Excursie Staverden

Ruim 20 belangstellenden hebben genoten van een gezonde wandeling op een mooie zaterdag in de fraaie omgeving van kasteel Staverden onder leiding van een deskundige gids. Een foto-impressie van Jaap de Groot:

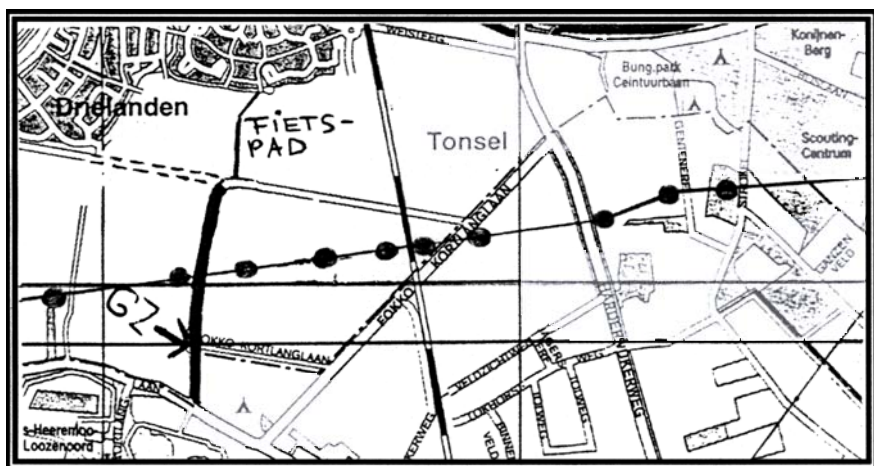
De excursie werd beeindigd met consumptie in herberg "De Zwarte Boer".

De ouderdom

Het Zwarte Pad is een onverhard pad, dat een verbinding vormt tussen de Fokko Kortlanglaan en de Waterplassteeg. Een beginstuk, vanaf de Fokko Kortlanglaan, is al te vinden op kaarten uit de negentiende eeuw.

Het volledige traject komt voor het eerst voor op een kaart uit 1916.

Op een recente kaart is de woningbouw voor de Drielanden al ingevuld tot aan de Waterplassteeg. Het Zwarte Pad is hierop extra dik weergegeven. Met GZ wordt de toekomstige doorsnijding met de Groene Zoomweg aangegeven.

De Beek

Langs het pad stroomt de zogenaamde Tonselse Beek.

De eerste foto toont de situatie op 17 april 1994, gezien in de richting van de Fokko Kortlanglaan. De beek stroomt dan nog onder de Waterplassteeg door, in de richting van de huidige Drielandendreef.

In 2000 werden er voorbereidende werkzaamheden verricht voor woningbouw aan beide kanten van de Waterplassteeg. Daarbij verdween het achterste gedeelte van de Waterplassteeg.

Tussen 19 en 23 september werd de beek aanzienlijk ingekort. De beek volgt sinds die ingreep het oude traject tot halverwege het Zwarte Pad en

gaat dan onder het pad door. Vervolgens mondt de beek, via een watervalletje, uit in een waterpartij. De tweede foto toont de situatie op 24 april 2001.

Foto 1, 17 april 1994

Foto: T. Goossens

Foto 2, 24 april 2001

Foto: T. Goossens

Het onderhoud

Het Zwarte Pad is lange tijd eigendom geweest van de zorginstelling 's Heerenloo-Lozenoord. Het bezit en het onderhoud van dit pad is nooit van grote betekenis geweest. Ruim veertig jaar geleden is er een tijd geweest dat de kuilen met steenkoolresten werden opgevuld. Daardoor kreeg het pad de huidige naam.

Het pad is nu een onmisbare route voor fietsers tussen Ermelo en Harderwijk, ondanks de kuilen en keien.

In het verleden was het in bepaalde omstandigheden een echt avontuur om op dit pad te fietsen. Zelfs met zware mist in het donker waren er altijd medeweggebruikers zonder verlichting. De neiging om de kuilen, voor zover nog zichtbaar, links te passeren, kon dan maar beter onderdrukt worden. Inmiddels heeft de gemeente Harderwijk het belang van dit pad onderkend. In de zomer van 2000 is het pad haar eigendom geworden en in het najaar is het van verlichting voorzien. Voor fietsers is daardoor het gebruik van het pad een stuk veiliger geworden.

Het Zwarte Pad is nog steeds een avontuur voor de fietsbanden, maar het ziet er naar uit dat in de nabije toekomst het pad verhard zal worden. Daarmee zal wel tevens het laatste restje avontuur verdwijnen.

Bronnen:

Handelspost; 6 juli 2000

Topografische kaarten 1:25.000; no 371

Vroeger en Nu (3): Vischmarkt/Kleine of Kromme Oosterwijk

Vischmarkt anno 1864 op een schilderij van C. Springer. Foto: J. Van Heijst

De Vischmarkt was ooit gewoon “de Markt” waar op vaste plaatsen gehandeld werd. Die plekken kregen dan de naam van het verhandelde product. De Schapenhoek heeft er zijn naam aan te danken. Het achterste deel van “De Markt” heette “Korenmarkt”. Het voorste deel, bij de Vischpoort was de plek voor het verhandelen van zeevis, nadat die handel uit de Bruggestraat was verdwenen.

Vraag: wie weet wat het gebouw is, op het schilderij van Springer, dat hoog boven de huizen aan de Rechte- of Grote Oosterwijk uitsteekt?

Vischmarkt anno 2001.

Foto K. Chr. Uittien

Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen. (7)

Een rubriek voor de leden van Herderewich.

De historische binnenstad van Harderwijk heeft veel mooie gebouwen en plekjes. Regelmatig zien we dat er gewerkt wordt aan het opknappen of onderhouden daarvan. Toch zijn er hier en daar situaties die wat meer aandacht zouden verdienen. Soms valt dat duidelijk op; soms gaat het om minder opvallende kleinere zaken. In deze rubriek geven we graag de gelegenheid een korte signalering te plaatsen (liefst met foto) van een object dat u als historisch geïnteresseerde lezer opvalt en waarvan het wenselijk zou zijn dat het opgeknapt wordt. Misschien is het de eigenaar van dat pand of situatie zelf nog niet eens opgevallen.

Een rubriek om door positief bedoelde signalering de eigenaar (ongeacht wie dat is), attent te maken op de situatie en te stimuleren er aan mee te werken onze binnenstad fraai te houden of nog mooier te maken. Na verloop van tijd zullen we nagaan welke signalering het snelst tot resultaat heeft geleid. Daarvoor beraden we ons nog op een blijk van waardering vanuit Herderewich.

Indien U geen foto bij uw signalering kunt toevoegen, dan zal de redactie dat proberen indien het object daartoe geschikt blijkt en past in deze rubriek. Graag zien we inzendingen van onze leden voor deze rubriek tegemoet.

Een "plaatje" op het bekendste plein van Harderwijk.

Maar er zijn ook dissonanten.

Met weinig kosten is deze "vlek" op de Vischmarkt toch wel weg te werken?

detail

Er zijn nogal wat voorbeelden in onze stad van bouwvallen die allang zijn ontruimd, soms zelfs geheel of gedeeltelijk gesloopt maar waarvan nog geen nieuwe steen zichtbaar is. Wat de oorzaak ook moge zijn, het is het beeld dat wij dagelijks onder ogen krijgen.

Hopelijk wonen de verantwoordelijken ook in Harderwijk en zien of horen ze de kritiek van "de man in de straat".

Om de hoek van de Vischmarkt, Pasenstraat/Jodenkerksteeg, staat dit leegstaande pand te verpauperen en te wachten op vandalen.

De ervaring heeft toch wat geleerd, denken we!

Van alles wat ver-EEUW-igd (9)

G. Verwijs-ten Hove

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden publiceerden.

Noot vooraf:

In de vorige aflevering hebben we e.e.a. vermeld over een ijsfeest op de Diepegracht, in dialect "lesfeest". Jan van 't Les zou het geschreven hebben. De werkelijke naam van de schrijver is niet bekend. Hij noemt zich met een pseudoniem Jan van 't les, dialect voor IJs. LES moet dus IES zijn. Het laatste woord van de noot van de redactie, op blz. 32 boven de foto van hotel Baars, moet gelezen worden als: geheten.

Precies 100 jaar geleden:

In 1901 is het Pasen op 7 en 8 april. Paaszondag is een bijzondere dag geworden voor de Katholieken in Harderwijk. Op die dag heeft een zoon van "één der achtenswaardigste burgers van Harderwijk" - nadat hij op 25 maart te Roermond tot priester in de orde der "Franciscuscanen" is gewijd - in de R.K. Kerk zijn eerste plaatselijke H. Mis opgedragen, geassisteerd door zijn neef en door de plaatselijke pastoor.

In enkele jaren is dit al de vierde priester "uit de zoo kleine R.K. Parochie van Harderwijk", zo is te lezen. Niet vermeld is over welke familie het hier gaat, maar enkele weken later plaatst de fam. Huberts een dankbetuiging "voor de vele bewijzen van belangstelling betoond aan haar oudsten zoon." Het is dus aannemelijk dat het deze familie betreft.

Vrije dag

Sinds mensenheugenis is 2e Paasdag in Harderwijk de dag van de z.g.n. "Paaschbleek". Massa's mensen vermaken zich dan op de Stadsbleek met eten en drinken en spelen, zoals koekhakken op een blok.

Vrijers en vrijsters drentelen rond, "sinaasappels etend of noten pellend, elkaar werpend met schillen en doppen." Het geheel veroorzaakt, volgens de verslaggever, "een tragisch-komischen indruk, gansch in strijd met den verheven zin van 't Paaschfeest."

Middenstand

De winkeliers hebben weer het nodige geld besteed aan advertenties. Het gaat dan vooral om vitrage, stoffen, kleding en schoeisel, maar ook - met name in een advertentie van bakker Ruiters - om lekkernijen, zoals "kren-tenbrood, eierenbroodjes, taarten, kattetongen en Harderwijker Meisjes".

De "Brood-, Koek- en Banketbakkersaffaire" van H. Lindemuller verhuist van de Hondigartstraat C 71 (huis nr. 71 in wijk C. red.) (Hondegardstraat volgens de nieuwe eigenaar) naar dezelfde straat C 81. In het vrijgekomen pand wordt op 18 mei de brood-, koek- en banketbakkerij van G.J. Krop geopend. Hij hoopt zich "door een vlugge en accurate bediening het vertrouwen van een ieder waardig te maken".

Vanaf deze dag kan men ook terecht in het café "Transvaal" van de heer J. Balder aan de Smeepoortstraat 25, t.o. de kazerne. De eigenaar beveelt zich met "2 billards en goede consumptie" minzaam aan.

Verkopingen

Voor "Huize Staverden" wordt er gras verpacht op de Paardekamp en het voor- en nagras aan de Groentjes, zoals aangewezen zal worden door Gerrit uit den Bosch.

Op diverse plaatsen wordt erfhuis gehouden. Een inboedel wordt aangeboden ten huize van mevr. de wed. T. Pijper. Naast huisraad wordt er boerderij-inventaris verkocht bij Cornelis v.d. Nagel in Hierden en t.h.v. de fam. Aart Vierhout op het Blokhuis. Hier worden ook dieren aangeboden, t.w. een haan en kippen, koeien en een paard.

Op de Vischmarkt is een verkoping ten sterfhuize van de heer J. Riphagen. Allen die iets te vorderen hebben van of verschuldigd zijn aan de heer Riphagen en wijlen zijn echtgenote Dirkje Jansen kunnen dit melden aan deurwaarder Willemsen.

Overlijdens

Enkele sterfgevallen kort na elkaar krijgen aandacht in de krant. Nog geen jaar na zijn pensionering (na de ontploffing in juli 1900) is de oud-gasbaas C. Vermeulen op 84-jarige leeftijd overleden.

De heer W. Bruining, "onze welbekende Havenmeester, sedert een aantal jaren als verdienstelijk gemeenteambtenaar werkzaam", overlijdt plotseling. Hij is maar 50 jaar geworden. Zijn weduwe richt zich later in een brief tot de gemeenteraad. Zij weet dat zij geen aanspraak kan maken op enige ondersteuning, maar vraagt hier toch om, i.v.m. "haar talrijk gezin". De raad stemt in met een gratificatie van fl. 100.=.

In de vacature Bruinink wordt de heer P. Olofsen Ozn. benoemd. Na de eerdere aankondiging van het 25-jarige huwelijksjubileum van de fam. Van der Werff, de ouders van het Burgerweeshuis, volgt de mededeling, dat hun receptie i.v.m. ziekte niet door kan gaan. Kort daarna overlijdt mevr. A.v.d. Werff-Sprietsma, zeer betreurd door haar man en de (oud-)wezen. Door een brand verliest de 8-jarige Reintje, d.v. Arent Kramer en Heintje van de Poppe, het leven. Als zij tijdens een bezoek aan de familie Van de P. (aan het Zwarte Gat) haar natte schort bij een open vuur droogt, vatten haar kleren vlam.

Brandweer

Bij een brand bij metselaar Juffer hebben zich geen persoonlijke ongevallen voorgedaan. Door het snelle optreden van de vrijwillige brandweer blijft het bij een binnenbrandje. Juffer is zelf ook lid van de brandweer. "Nog vóór er water gegeven werd, liep Juffer reeds met den gekleurden band om zijn arm en de onaangestoken reddingslantaarn in de hand, beide kenteekenen van zijne betrekking als "hoofd van de redders" bij de brandweer." De oorzaak van de brand is "zoals gewoonlijk hier ter stede thans ook onbekend."

Visserij

In Elburg wordt de haven uitgediept. De Harderwijkse vissers sturen een adres aan B&W om ook hier de losse grond en klei uit de oude haven te verwijderen; de gevangen vis zou in de karen stikken.

B&W

B&W krijgen zonder hoofdelijke stemming goedkeuring om een bedrag van fl. 31.50 uit de post "Onvoorzien" te gebruiken om een geschenk te kopen, bestemd voor de heer Veen Valck Jr., als dank voor zijn hulp bij de volkstelling.

In een raadsvergadering stelt de heer Gangel vragen over een rij bomen aan de Weisteeg. Deze zijn gekapt en tegelijk met de jaarlijkse houthak

geveild. Hij betreurt het dat deze mooie bomen, die naar zijn idee nog niet rijp waren, geveld zijn. Hij is van mening dat voor het vellen van bomen de goedkeuring van G.S. vereist is, maar dit is de voorzitter niet bekend, tenminste niet voor enkele bomen. Als het een heel bos betreft is het een andere zaak. Ook de kap van populieren op de Boompjeswal is zowel vorig jaar als dit jaar onder de gewone houtval begrepen. B&W zijn van plan op dezelfde voet door te gaan, maar zijn wel bereid om bij de gewone jaarlijkse houtverkoop de raadsleden inlichtingen te verschaffen.

Elders is de gasprijs verlaagd en de heer Kok vraagt of dit hier ook het geval zal zijn. Hij krijgt ten antwoord dat dit zal worden overwogen zodra de voorraad dure kolen zal zijn verbruikt. In het begin van het jaar hebben B. en W. voorgesteld dat de gemeente renteloos over het overtollige kasgeld van de gasfabriek moet kunnen blijven beschikken, maar dat gaat niet door. Voortaan zal er rente berekend worden "om de zuivere baten van de gasfabriek beter te kunnen constateren."

Er is een meningsverschil geweest over het bedrag voor de politiecommissaris op de begroting voor 1901. Hiervoor is destijds fl. 1000.= uitgetrokken. Gedeputeerde Staten hebben toen laten weten, dat dit fl. 1300.= moest worden. Vervolgens hebben B&W de raad voorgesteld het eerste bedrag toch te handhaven, omdat ook de Commissaris der Koningin het met dit bedrag eens was. Omdat raadslid Van Uchelen zich nog niet bij het besluit van GS kon neerleggen, heeft hij zelfs voorgesteld bij de minister een subsidie voor deze uitgave aan te vragen, ook omdat de raad toen aangaf een commissaris overbodig te vinden. Hier kon geen sprake van zijn, volgens de voorzitter. Het bedrag stond al op de begroting en was dus al een huishoudelijke uitgave van de gemeente.

Dit soort uitgaven wordt alleen gesubsidieerd als de hoofdelijke omslag 10 % bedraagt, terwijl die nu maar 2% is. Nu de commissaris benoemd en in functie is, sluiten G.S. dit hoofdstuk af met de mededeling dat het definitieve bedrag fl. 1300.= moet zijn.

Veterinaire zaken

De heer Stute is in de raad belast met alle zaken betreffende de gemeenteweide. Vanaf 6 mei mag het (door de veearts goedgekeurde) vee daar weer grazen. Bij de gemeenteontvanger is weidegeld gestort voor 240

koeien. De beesten dienen 's ochtends tussen 5 en 7 uur en 's avonds tussen 5½ en 7½ uur gemolken te worden.

Mond- en klauwzeer

In Nederland hebben zich 225 gevallen van mond- en klauwzeer voor-gedaan bij vee van 10 eigenaren, maar sinds een maand zijn er geen nieuwe gevallen geconstateerd !!!

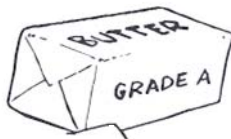
In Oostenrijk schijnt een vaccin tegen deze ziekte uitgevonden te zijn. Een belangrijke uitvinding, ook voor onze provincie, zo is te lezen, "als het niet op een teleurstelling uitloopt, zoals met zovele uitvindingen, die met grote ophef worden aangekondigd."

Charitatief

Uit het verslag van de soepcommissie blijkt dat er fl. 368.09 ontvangen is d.m.v. intekenlijsten, een schaalcollecte en de opbrengst van enkele uitvoeringen, o.a. van de Chr. Zangvereniging. Er is 24 keer uitstekende erwtensoep uitgedeeld, maar de kosten aan "varkensvleesch, erwten en wat verder tot het bereiden eener voedzame, krachtige soep behoort", bedroegen fl. 982.40, dus het reservefonds moest aangesproken worden. Het vertrouwen leeft, dat de Harderwijker ingezetenen steun zullen blijven geven. Dat hopen ook de diakenen van de Ned. Herv. gemeente, die in april de halfjaarlijkse rondgang langs de huizen zullen houden. In het afgelopen boekjaar is er, door de grote nood, fl 1000.= meer uitgegeven dan er ingekomen is.

Warenwet

Volgens het 5e lid van art. 2 van de Boterwet moet vanaf 1 april op plaatsen waar margarine verkocht wordt, dit duidelijk worden aangegeven op de ramen en met een bord boven de deur met het opschrift: MARGARINE. Er zijn klachten binnengekomen over de kwaliteit van de op de markt aange-boden boter. Op last van de politiecommissaris zijn er van diverse partijen monsters genomen.

Militaire zaken

Volgens een mededeling van het Werfdepot is er vorig jaar, met goedvinden der aangenomenen, van het hun toekomende handgeld en de aanbrenghpremie rechtstreeks door de administratie fl. 11650.= uitbetaald, t.w. fl. 10108.= aan familie van de koloniale en fl. 1542.= aan crediteuren.

Bij de schutterij zijn de volgende personen bevorderd:

tot sergeant-majoor de fourier L. von Munching;

tot sergeant-majoor titulair de sgt. J. Meiboom;

tot fourier de korporaal W. Roozenbroek;

tot sergeant de korporaals G. Vierhout, De Pauw en D. Brouwer

en tot korporaal de schutter T. Groen.

De schutterij zal binnenkort worden opgeheven, maar er komt landweer voor in de plaats, zo berichten de landelijke kranten enigszins schamper.

Circa 10% van de handgelden is zo "op nuttige wijze aangewend".

Burgerlijke Stand

Prins Hendrik

Op 19 april 1901 wordt overal en ook in Harderwijk de verjaardag van prins Hendrik gevierd. Lt.-kol. Roersch van het Werfdepot houdt een toespraak op de Markt en net op dat moment - de wens zal de vader van de gedachte wel zijn - vliegt er een ooievaar over.

Tot slot een bijzondere verjaardag die waarschijnlijk al gevierd is, als u deze aflevering leest:

Onder de Burgerlijke Stand is in mei 1901 de geboorte te lezen van een zoon Bor bij het echtpaar Willem Jan Kuijkhoen en Gerritje van der Velde. Deze zoon is nog in leven; hij woont in "Weideheem". 23 mei 2001 is dus zijn 100ste geboortedag.

Van Harte Gefeliciteerd !!

Veldnamen in Harderwijk en Hierden

Verslag van de lezing door M.G.van het Loo. Een samenvatting van de verslag in "Schilders Nieuwsblad" met aanvullingen van:

S.P.J. Schoneveld-Jansen

Dhr. van het Loo, voormalig chef landmeten van de gemeente Harderwijk, begint zijn lezing met de opmerking dat zijn onderzoek naar veldnamen nog niet is afgerond, immers er is een derde gebied binnen de gemeentegrenzen met een eigen identiteit: Drielanden. Hier is het onderzoek minder ver gevorderd.

Zijn lezing wordt ondersteund met dia's van kaartmateriaal, afkomstig van het project Kadastrale Atlas, gemeente Harderwijk. Het betreft de heruitgave van de Kadasteratlas uit 1832.

Spreker heeft de bedoeling een boek over veldnamen van de gemeente Harderwijk te schrijven. Dank zij de medewerking van dhr. Tiemen Goossens, zijn inmiddels ongeveer 1000 namen verzameld.

De veldnamen

Het woord veld vindt zijn oorsprong in veel oude talen b.v. in het Germaans betekent FELPA akkerland. Ook heeft het woord veld de betekenis van een groter gebied (veldwachter, veldartillerie). Veldnamen zijn dus namen van akkers, bouw- en weilanden, ook wel van boerderijen (hoewel vaak de akkernamen op de gevel staan!).

Naast deze uitleg in enge zin, bestaat ook een ruimere uitleg: namen van gebieden (buurschappen, beken, bossen), inclusief namen van steden en dorpen).

Naar historische akkernamen werden vernoemd De Wittenhagen, De Veldkamp, Drielanden, De Grevenhof, De Wouterskampen, etc.

De eerst vermelde veldnaam op de Veluwe dateert al van 770. In het archief van de Gemeente Harderwijk wordt de eerste veldnaam, De Burch, in 1266 beschreven. Volgens de spreker heeft het kamp "De Burch" gelegen in de omgeving van het Blokhuis/Vanghentoren, dus aan het einde van de huidige Burgtstraat. In de woordbetekenis van Burch zit een etymologisch fenomeen. Burch betekent oorspronkelijk berg. Later versterkte plaats daaruit komt het woord burg. En dan volgt de huidige betekenis Burcht, een zwaar beveiligd bolwerk.

Rond 1440 worden de eerste thans nog bekende veldnamen beschreven, De Crommenmede, Het Rumels, erf De Grevenhof en erve De Overcamp. Een paar andere nu nog bekende historische veldnamen van omstreeks. 1500 zijn: De Crommekamp, de Soevenakker, De Fraterskamp, De Hogevoet

Erf Oud Grevenhof.

Foto K.Chr.Uittien

Erf Frankrijk.

Foto K.Chr.Uittien

De naam van het buurtschap Frankrijk dateert waarschijnlijk van omstreeks 1810. Wijnen Jansen Franken gaf zijn boerderij aan de Tabaksweg toen de naam Erf Frankrijk. Dat heeft hij wellicht gedaan uit verering voor de Franse keizer of uit spot, dat laatste kan ook nog. Vijftig jaar later, bij een boedelscheiding, werd de naam Frankrijk voor het eerst in de akten opgetekend.

Hij heeft daar de afgelopen twee jaar onderzoek naar gedaan en, door samenwerking met Tiemen Goossens, zijn nu ongeveer 1000 veldnamen geïnventariseerd. "Wij moeten voorkomen dat deze kennis verloren gaat", aldus de heer Van het Loo, die van plan is een boek te schrijven over de veldnamen.

Op de avond van Herderewich maakte hij, aan de hand van kaarten uit de Kadastrale Atlas uit 1832, een rondgang door Harderwijk en Hierden. Vooral Hierden blijkt rijk te zijn aan oude veldnamen.

Middeleeuwen

Veldnamen zijn namen in een groter gebied, die aan akkers, bouw- en weilanden zijn gegeven.

Bekende voorbeelden zijn De Wittenhagen, De Veldtkamp, Drielanden, De Grevenhof en De Wouterskampen. Het zijn historische namen.

Van de vroege middeleeuwen tot 1832, het jaar van de invoering van het Kadaster, werden de percelen vooral aangeduid met veldnamen. De eerst vermelde veldnaam op de Veluwe dateert al van 770.

In het archief van de gemeente Harderwijk wordt de eerste veldnaam beschreven in 1266. Dat betrof een kamp land, De Burch, gelegen in de omgeving van het Blokhuis/Vanghentoren, dus aan het einde van de huidige Burgtstraat. Burch betekende:

versterkte plaats, beveiligd huis of beveiligd kasteel.

Rond 1440 worden de eerste, thans nog bekende veldnamen genoemd: De Crommenmede, Het Rumels, erf De Grevenhofen, erve De Overcamp. Een paar andere historische veldnamen van omstreeks 1500 die nu nog bekend zijn: de Crommekamp, De Soevenakker, De Fraterskamp, De Hogevoet.

Het is duidelijk dat de veldnamen tot het historische erfgoed van Harderwijk behoren, aldus Van het Loo.

Boeren

Tot in de middeleeuwen hadden de boeren gemeenschappelijke landbouwgronden.

Voor de akkerbouw gebruikten ze de Enken, of elders de Essen genaamd. Daaraan herinneren nog De Lage Enk, De Hoge Enk, De Herderwieker Enk.

Voor de weidebouw gebruikten ze gemeenschappelijke Menen of Meden.

Bij Hierden lag de Oostermheen (later verdeeld en bekend als Krommehheen, De Lange El, Middelkamp, Hagenmheen en Oostermheen).

De Westermheen was waarschijnlijk de hele strook langs de kust tot aan de oude Stadsweidelaan.

Verschillende veldnamen

De veldnamen kunnen in diverse soorten worden verdeeld.

Zo zijn er de **vormnamen**: Krommekamp, Langekamp, De Lange Akker.

Voor sommige namen is wat meer creativiteit nodig: De Blaasbalg, De Bijltjes, De Bredde (bredde = zijschot van een boerenkar). Tegenover "De Bredde" ligt de Bredeweg. Die naam is waarschijnlijk niet juist. In Hierden wordt nog steeds Breddeweg gezegd. Men moet vroeger al met een helikopterblik gekeken hebben, merkte de spreker op.

Dan zijn er de **oppervlaktenamen**: Mud, Schepel, Morgen, Dagmate en Grees (= Gras).

Een andere groep bestaat uit **familienamen**: De Jannevroukamp, De Metten Gerritskamp, De hof van Mina Bloemendal en Grootmoeders hofje.

Verbasterd

Een bijzondere naam in deze categorie is Walstein: eigenaar Steven Wal bouwt in 1868 een boerderij en noemt die Walstein, nu de naam van een deel van de wijk Frankrijk.

Ook het Cyriasche Veld is zo aan z'n naam gekomen: In 1870 kocht Hendric Ciriaci het stuk heideveld aan het eind van de Leuvenumseweg. De naam Hendric Ciriaci is vervolgens in goed Harderwieks verbasterd tot "Harriejakkerveld".

In het gebied tussen Hogeweg (de oude weg van Harderwijk naar Nunspeet) en de Glindweg lagen stukken land met de namen De Nonnenkamp, De Holst, De Stadsgroentjes, De Walsekamp (een verbastering van Walterskamp, genoemd naar de familie Walter), De Vlierburg, De Metten Gerritskamp en De Minnekamp.

Tussen Glindweg en Kleine Mheenweg: Het Klaverbosch/de oude Clee-verweide (dlt weiland wordt nu doorsneden door de Newtonweg) en de Glinden (een Glind is een hekwerk van houten staken met vlechtwerk van wilgentenen), De Engelenburg, Gagelwijk, De Ruimels, de Oude Bisschop en aan de zeekant: De Krommemheen, De Lange El en De Middeldkampen.

In het gebied tussen Oostermheenweg en Lagesteeg komen De Koolwagenakkers, Het Broek, In de Broeken en Kortenbroek voor.

Aan de zeekant, de hooilanden, zijn veel namen met de grasland oppervlaktemaat: mat of dagmate.

In Hierden is Wouterskampen nu de naam van een woonwijk. Oorspronkelijk behoorde ook de omgeving van de kerk tot de Wouterskampen.

Zeeboer

In vroeger tijden is er bebouwing geweest aan de Zuiderzee/Hierdense Beek. Dat is te zien op de topografische kaart van 1812.

Ook de veldnaam De Huisstee op die plek duidt op bebouwing, (stee = woonplek).

De bewoner was dé Zeeboer, een latere familienaam. Aangrenzend ligt Het Kampje bij Zeeboer.

De bebouwing moet in de stormvloed van 1825 zijn verdwenen.

Boerderij "De Luchtenburg"

Foto K.Chr.Uittien

Boerderij "T Loar"

Foto K.Chr.Uittien

In de omgeving Zuiderzeestraatweg/Hierdensebeek komen bekende veldnamen voor zoals: Schuurkamp, De Luchtenburg, Spiekerhierden (een spijker is een voorraadschuur), de Botyerkampen, Zonnestein, de Schaapskampen, De Hoge en Lage Varen.

Grevenhof

De omgeving van de Grevenhofsweg wordt wel als oudste deel van Hierden genoemd. Een hof is een tuin of stuk land, omsloten door bijvoorbeeld een haag. De Graaf van Gelre had ooit rechten op de Grevenhof en dan ligt de verklaring van deze naam voor de hand. De oorspronkelijke naam is echter De Begreven Hof. Omstreeks 1400, de Graaf van Gelre was inmiddels Hertog, is er sprake van:

't Goed geheiten De Begreven Hof. Begreven heeft in dit geval de betekenis van: voorzien van een greef/graaf. De Begreven Hof was dus een hof, om-sloten door een sloot of gracht. De Begreven Hof is de oorspronkelijke naam, maar dertig jaar later wordt het ook 's Grevenhof genoemd.

In het gebied tussen Hierden en Harderwijk, ten zuiden van de Zuiderzeestraatweg, komen nog enkele zeer historische veldnamen voor: De Overkamp uit 1440, Het Papenerf of het erf Ter Stege (de steeg is de Kruisweg, een belangrijke oude route naar Nunspeet), de Hazekamp en Het Laar. Aan de Zuiderzeestraatweg, staat nog de boerderij 't Loar.

Nog enkele namen: Het Halve Mud, De zeven Schepel, Het Lange Mud en de Vijf Schepel.

Woerde

Aan de Elsweg liggen percelen die vroeger bekend waren als de Voorste en Achterste Woerde. Een Woerde (verhoogd stuk land ter beveiliging tegen overstroming) is oorspronkelijk een huiskamp, dus een kamp met bewoning. Een terrein om archeologisch in de gaten te houden, vooral daar De Woerde in de uitbreiding van Walstein valt, aldus Van het Loo, die in deze omgeving ook nog noemde: De Kinderkamp, De Jannevrouwkamp, de Korte Dood (dichtbij de begraafplaats), De Tabaksschuur, een tweede Tabaksschuur en ook het Tabaksland. Deze namen herinneren aan de tabakscultuur, die omstreeks 1850 zijn hoogtepunt had.

Frankrijk

De naam Frankrijk komt voor het eerst voor op de topografische kaart van 1852. Vaak wordt het ontstaan van deze naam in relatie gebracht met de landing van een Franse luchtballon, die tijdens de omsingeling van Parijs in de Frans-Duitse oorlog voor de communicatie moest zorgen. De ballonvaarders gingen de verkeerde kant uit en landden in Hierden. Dit was in 1871 en toen bestond hier de naam Frankrijk al, dus die uitleg klopt niet. De herkomst van de naam is nu wel bekend. Door zijn boerderij aan de Tabaksweg uit te roepen tot Erf Frankrijk legde Wijnen Franken omstreeks 1810 de kiem voor het buurschap en de huidige woonwijk Frankrijk. Tot nog toe werd er van uitgegaan dat de oorsprong van de naam Frankrijk iets oostelijker lag, in de omgeving van het enkele jaren geleden afgebroken huis Klein Frankrijk. Daar staat ook nog steeds het naambord Frankrijk in de berm van de Zuiderzeestraatweg.

Napoleon: nooit in Hierden geweest
Martin van het Loo draait er niet omheen: teleurstellend voor Hierden misschien, maar Napoleon is nooit in deze contreien geweest.

Een buurtschap in Hierden is Karsendrai. Een graag gehoord verhaal is dat Napoleon op deze plaats zijn rijtuig zou hebben gedraaid. Karsendrai kan dan worden vertaald als Keizersdraai. Die naam is aangebracht op een zwerfkei bij een boerderij aan de Zuiderzeestraatweg hoek Kleine Mheenweg.

In de Franse tijd, begin 1800, was ons land sterk verdeeld tussen Patriotten en Oranje-aanhangers.

Er was een geweldige Napoleon-verering. Dat heeft geleid tot veel Napoleon-verschijningen. In allerlei plaatsen zou de Franse veldheer tijdens een bezoek aan ons land hebben overnacht of tenminste de maaltijd hebben gebruikt. Een onderzoek naar de feiten wijst uit dat Napoleon in 1811 Nederland heeft bezocht, hij was onder andere in Amersfoort en Zwolle.

Omdat snelwegen in die tijd nog niet bestonden, zou het best kunnen dat de keizer met zijn bekende steek op door Harderwijk en Hierden is gekomen.

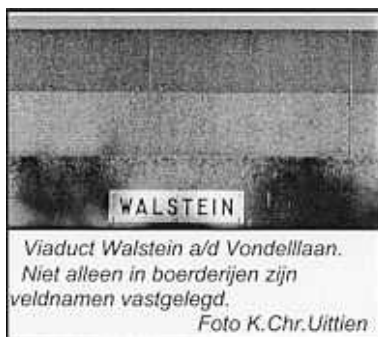
Erepoort

Niet dus, hebben geschiedvorsers vastgesteld. Napoleon reisde via Apeldoorn, waar zijn broer Lodewijk Napoleon op paleis Het Loo woonde. Die tocht heeft een beschrijving opgeleverd die prachtig aangeeft hoe groot de verering voor Napoleon was, of vereist werd.

In Apeldoorn werd liefst achtenzestig dagen getimmerd aan een erepoort.

In Hattum werd geopperd dat "het zoude kunnen gebeuren dat de Majesteit een bezoek brengt". Alle straten in Hattum werden opnieuw geplaveid, maar Napoleon liet het stadje links liggen op zijn weg naar Zwolle.

Het onderzoek naar de herkomst van de naam Karsendrai is nog niet afgesloten. Er blijft wat dat betreft een vraagteken. Maar voor Martin van het Loo staat het wel vast dat Napoleon nooit in Hierden is geweest.

Van Tunseleresteeg tot Lutteke Loo

Om zijn lezing over oude veldnamen te illustreren nam M.G. van het Loo de leden van de oudheidkundige vereniging Herderewich mee op een denkbeeldige tocht op de loopfiets door het Harderwijk van 1832.

Vertrekpunt was de hoek van de Weisteeg/Tunseleresteeg.

Het huidige Slingerlaantje is een overblijfsel van laatstgenoemde steeg, die doorliep tot aan de pas aangelegde Harderwijkerweg. Het weggetje, dat vóór die tijd de verbinding vormde tussen Harderwijk en Ermelo, kwam uit bij de nog bestaande boerderij De Middelhof.

Engelserf

De tocht ging - met een boog langs de boerderijen Mariënhoeve en Peter Evertshofstede, gelegen aan weerskanten van de huidige Ceintuurbaan - terug, in de richting Harderwijk.

Het Engelserf heeft z'n naam te danken aan een boerderij die daar heeft gestaan. Van het Loo en zijn metgezellen kwamen met hun loopfietsen uit op de Grote Grintweg (Mecklenburglaan), gingen met een bochtje om boerderij Kranenburg heen en dan linksaf het Hoge Pad in (de huidige Graaf Ottolaan). Links, waar nu de spoorbaan ligt, lag Het Schoone Kind ook wel Schoonkind, een verbastering van de familienaam Scheenenkin.

Onderweg kwamen zij langs De Wittenhagen en De Lange Weinde.

Andere veldnamen in dit deel van Harderwijk zijn De Molenkamp, De Oude Mool en De Platluus.

Aan het Hoge Pad, op de plaats van het oude zwembad van Bruining, heeft de Jerusalemkapel gestaan op De Hoge Voet. Dit stuk land was gelegen in de Sint Jorishoeve, die met de Sint Joris-kampen (tussen het Hoge Pad en Stationslaan, ongeveer vanaf de Badweg tot de Clarendallaan) behoorde bij het klooster Sint Jurriën. Sint Joris (Sint Jurriën) was de beschermheilige van de landbouwers. Op een akkertje, met de naam Sint Jurriën, heeft het gelijknamige klooster gestaan. De naam Sint Jurriënstraat herinnert daar nog aan.

Roode Haan

Verder gaand komt men dan langs nog een Molenkamp en vervolgens de Roode Haan, het gebied vanaf de Nieuwe Kerk aan de Stationslaan en de Frisialaan. Niet te verwarren met de boerderij "De Rode Haan" van de familie Uit de Bosch aan de overkant van de Stationslaan.

Deze naam kan omstreeks 1870 nog hebben "rondgezworven", maar ook de vele schoorsteenbrandjes kunnen aanleiding zijn geweest voor een nieuwe "Rode Haan" aldus Van het Loo.

Boerderij "De Rode Haan" (gesloopt begin jaren '70)

Foto: M. Uit de Bosch

Hij beëindigde deze tocht op de loopfiets door Harderwijk aan de Friese gracht, waar in vroeger tijden Het Lutyke Loe lag, later ook Het Lutteke Loo genoemd. De leden van Herderewich kwamen tijdens de bijeenkomst in de Plantagekerk heel wat aan de weet over oude veldnamen waarvan sommige nog steeds bekend in de oren klinken.

Een afbeelding van het kleine, maar mooie zilveren muntje dat in Harderwijk is geslagen op naam van Hertog Reinoud II, drukten wij af in het vorige nummer van Vittepraetje. Dat muntje stamt uit de periode 1339-1343 en behoort daarmee tot de allereerste munten die in Harderwijk geslagen werden. Overigens is niet bekend waar deze munten geproduceerd werden. Pas ruim twee eeuwen later krijgt Harderwijk een eigen Munt, die gevestigd werd in een klooster, dat vroeger bewoond werd door Franciskaner zusters. Daarover meer in volgende uitgaven van Vittepraetje.

Het muntje (denier) met het hoofd van de Hertog (en daarom ook "kopje" genoemd) dat we afgebeeld hebben, werd in april 1996 in de veiling van L. Schulman te Bussum aangeboden. Het werd toen verkocht voor fl. 1200.= en met het opgeld erbij, kwam het op een te betalen bedrag van fl. 1410.=

In een recent gehouden veiling van dit veilinghuis, werd opnieuw een exemplaar van dit zeldzame muntje aangeboden. De kwaliteit hiervan was helaas zodanig, dat wij het echt niet voldoende achtten om als aanwinst te kunnen dienen voor de collectie van het Veluws/Stadsmuseum van Harderwijk. De afbeeldingen waren nauwelijks te onderscheiden. Niettemin bleek er toch een belangstellende voor, die het voor 480 gulden in eigendom verkreeg.

Hertog Renaldus/Reinald/Reinoud II (1339-1343)

vz

kz

Ware grootte

3x vergroot

Denier of "Kopje" (zilver) geslagen te Harderwijk

Wij blijven van mening, dat ooit een exemplaar van deze denier van Hertog Reinoud II met daarop de vermelding dat het een munt van HERDERWICH is, in het Stadsmuseum van Harderwijk thuishoort. Om de herinnering aan het mooie (gezien de ouderdom) exemplaar van de veiling uit 1996 levend te houden en er in de toekomst attent op te kunnen zijn, drukken wij het hierbij nog eenmaal af.

Nadat in de late Middeleeuwen voor het eerst op naam van Hertog Reinoud II in Harderwijk munten geslagen werden, is ter plaatse ook nog een muntje(denier) geslagen op naam van zijn weduwe Alianora in de periode 1343-1355. Zij heeft de Veluwe in bezit gehad als z.g.n. "weduwoed".

In deze periode werden niet alleen in Harderwijk Gelderse munten geslagen, maar ook in Elburg, Vollenhove, Arnhem, Nijmegen en zelfs in Roermond.

Afbeeldingen van al deze kleine zilveren muntjes zijn te vinden in het Muntenboek deel II uit 1852 van P.O. van der Chijs*.

Aangezien de Gelderse Hertogin Machteld in 1376 uit geldgebrek verplicht was om de Veluwe - met de steden Harderwijk, Elburg en Hattem - aan de Utrechtse Bisschop, Arnold van Hoorne te verpanden, ging de Veluwe deel uitmaken van het Oppersticht. Reeds in 1378 werden deze steden echter al weer "gelost".

Bisschop Arnold van Hoorne liet in die enkele jaren munten van verschillende waarden (en grootte) slaan in Harderwijk. Een afbeelding van zijn borstbeeld met mijter werd pontificaal en recht van voren op deze munten aangebracht.

Deze Arnold van Hoorne, zoon van Heer Willem van Hoorne, eigenaar van een landgoed niet ver van het vroegere deel van Gelderland tegenover Roermond (en dus thans in Limburg gelegen), werd benoemd tot Bisschop van Utrecht (1371-1379) en door Paus Gregorius IX in Rome ingewijd.

Arnold van Hoorne gold als een geleerd man met een goed uiterlijk en minzaam van aard. Volgens v.d.Chijs prees men het echter minder in hem, dat hij een groter zucht voor de wapenen dan voor het beoefenen der Heilige Schrift getoond heeft. "Daardoor heeft hij dan ook zichzelf en het Sticht in vele zwarigheden gewikkeld en buiten noodzaak oorlog met de Gelderschen gevoerd".

Een voorganger van Bisschop Arnold van Hoorne was Bisschop Jan van Arkel, die in 1342 door Paus Benedictus XII tot Bisschop van Utrecht werd verkozen en ingewijd. Jan van Arkel behoorde tot de machtige Hollandse adel uit het geslacht van de Heeren van Arkel. Van deze Bisschop van het Bisdom Utrecht (1342-1364) en dus uit de periode van de Geldersche Hertog Reinoud II en diens weduwe Alionora, wordt gemeld, dat er "nooit een groter krijgsman op den Bisschoppelijken stoel van Utrecht heeft gezeten". Uit de geschiedenislessen kennen we uit die tijd de "Hoeksche en Kabeljauwsche twisten". Deze twisten gaven Bisschop Jan van Arkel aanleiding om de wapens tegen de Hollanders op te vatten.

Dat wij deze Bisschop vermelden, is vanwege de munten die hij heeft laten slaan met een afbeelding van zichzelf met een met edelstenen versierde mijter, welke voor Bisschop Arnold van Hoorne kennelijk als aansprekend voorbeeld hebben gediend voor de munten die hij in Harderwijk van zichzelf liet slaan. Ook zijn opvolger Bisschop Floris van Wevelinkhoven (1379-1393) volgde dit voorbeeld en liet zich op meerdere munten afbeelden. De munten die Bisschop Jan van Arkel liet slaan hadden verschillende waarden van de "Groot", te weten een hele -, halve -, kwart - en een achtste Groot. Ook de munten die Bisschop Arnold van Hoorne in Harderwijk liet slaan waren denominaties van deze munteenheid.

Op munten uit de Middeleeuwen staat geen jaartal vermeld en het is dan ook slechts zelden, dat het juiste jaartal van muntslag bepaald kan worden. Gezien het voorgaande m.b.t. het tijdelijk verpanden van de Veluwe aan deze Bisschop, kan dit van de door hem te Harderwijk geslagen munten wel vastgesteld worden, n.l. dat dit is gebeurd in de jaren 1376-1378.

Bisschop Jan van Arkel (1342-1364)

Voorzijde (ware grootte)

keerzijde (ware grootte)

Bisschop Arnold van Hoorne (1371-1379), die te Harderwijk zilveren munten heeft laten slaan met vermelding van de vroegere naam van Harderwijk: HERDERWICH

voorzijde (ware grootte)

keerzijde (ware grootte)

Bisschop Floris van Wevelinkhoven (1379-1393)

voorzijde (ware grootte)

keerzijde (ware grootte)

* P.O. v. d. Chijs: deel 3, uitg. 1853 (herdruk 1973 - Holleman) "De Munten van de voormalige Heeren en Steden van Gelderland"

Genealogie **De Familie Kok : Meestermetselaars in Harderwijk**

door drs. F.C.Kok te Heerlen

Een aantal jaren heb ik mij bezig gehouden met de genealogie van de Harderwijkse familie Kok, waarvan mijn grootvader Cornelis Kok, als aannemer-metselaar tot zijn dood in 1924 in de Bruggestraat 12 gewoond heeft, waar nu de Pizzeria "Di Mama" is gevestigd.

Mijn vader Gerrit Kok is in Harderwijk in 1886 geboren en heeft de stad in 1905 verlaten om op vele plaatsen bij de PTT werkzaam te zijn.

In Harderwijk hebben in de 18^e en 19^e eeuw drie stammen Kok gewoond die niet met elkaar geparenteerd waren. Twee stammen waren voornamelijk vissers; de leden van de familie waaruit ik ben voortgekomen waren voornamelijk metselaars en ook nog enige timmerlieden.

Omdat ik in Heerlen woon, was het bezoeken van het Rijksarchief in Arnhem en het stadsarchief in Harderwijk niet zo eenvoudig. Het kwam er in de praktijk op neer, dat ik drie of vier keer per jaar een paar dagen naar de archieven ging. Dan blijf je natuurlijk wel heel wat jaren aan de gang.

In 1998 heb ik het eerste deel van de familiegeschiedenis op papier gezet. Het ging daarbij om mijn vijf directe voorvaderen en hun vrouwen. Nu heb ik deel II voltooid waarin aandacht besteed wordt aan de broers en zusters van die vijf directe voorvaderen. En er is nog een heel kort deel III over de voorgeschiedenis van de familie, waarvoor we in Wierden moesten zoeken.

De twee delen familiegeschiedenis zijn in uiterste soberheid uitgevoerd. Dat wil zeggen dat ik ze uit mijn computer heb gehaald en er zelf een gering aantal exemplaren van heb gefotokopieerd, allereerst bestemd voor mijn kinderen. Omdat er toch een stuk informatie inziet over een Harderwijkse familie, heb ik ook een exemplaar aan het stadsarchief van Harderwijk, aan Herderewich en aan het Rijksarchief te Arnhem gegeven. Mogelijk zijn er nazaten van onze familie geïnteresseerd in de gegevens. En misschien kan ik daardoor weer nieuwe informatie krijgen.

Het streven om de privacy te bewaren is een goede zaak. Maar voor een genealoog is dat wel heel lastig. Ik beschik over bijzonder weinig gegevens uit de 20^e eeuw. Gegevens van de burgerlijke stand zijn niet toegankelijk, bijvoorbeeld wat betreft geboorten na 1903 en huwelijken na 1923.

Weliswaar levert het Harderwijks Weekblad berichten over geboorte, huwelijk en overlijden, maar het napluizen van al die jaargangen kostte mij te veel tijd gezien mijn verre woonplaats. Gelukkig heeft mevrouw Uittien mij een aantal gegevens verstrekt.

Ik verkeer echter volstrekt in het onzekere of er van de vele Kokken na mijn opa Cornelis Kok nog mensen in leven zijn. Ik weet dat alleen van een paar nakomelingen van Eliza Gerhardus Kok, zoon van Reindert Kok, onderwijzer, en Hillegonda Olofsen.

Met dit artikel hoop ik reacties te ontvangen van verre familieleden, nakomelingen van zeven gezinnen die in mijn deel II van de Familie Kok voorkomen. Ik laat ze hier volgen.

- 1 Jacob Kok, predikant in Wijk en Heusden, * Hw 20.01.1847 † Kesteren 14.11.1919; X met Margrieta Ruempol Hamer. Twee kinderen: Petrus Hendrikus en Gijsbartha Geertruida, die huwde met Cornelis van den Ende, predikant.
2. Vier broers Kok
 - a: Harmanus Franciscus, * Hw 29.06.1853, metselaar, X met Margaretha Catharina van Houten ; er is een zoon Gijsbert Barend, * Hw 11.01.1886
 - b: Ruurd Pieter Kok, * Hw 12.12.1857, kleermaker te Amsterdam, X met Evertje Klaassen uit Harderwijk
 - c: Anton Kornelis, * Hw 01.04.1860, brievenbesteller te Velsen, † Hw 12.02.1937; In 1886 X met Jacoba Johanna Klaassen, † Hw 07.07.1952
 - d: Gijsbert Barend, * Zwolle 17.08.1865, schilder, † Hw 25.03.1931; 1^e huwelijk in 1887 met Peternella Petersen; 2^e huwelijk met Gerritje Klaassen.De laatste drie broers zijn getrouwd geweest met drie zusjes Klaassen.
- 3 Twee broers Kok
 - a: Eliza Gerardus, * Hw 29.11.1883, metselaar, † Hw 29.08.1960; X in 1908 met Gerritje Brouwer * Hw 17.05.1883
Er is o.a. een zoon Harmen * Hw 21.11.1912 (kapper?)
† HW 20.07.1984 na 1940 X met Reintje Stip, * ongeveer 1920
† Hw 01.05.1987
 - b: Willem Kok, * Hw 29.03.1888, (stofeerder ?) † Hw 20.11.1983, X Hw 13.05.1914 met
Willemina Gijsbertha Foppen † Hw 26.04.1968

- 4 Twee broers Kok
- a: Cornelis Kok, * Hw 18.02.1854, timmerman te Utrecht, † Utrecht 03.07.1937; X te Utrecht 05.05.1880 met Reijntje Ruijs * Ermelo, ongeveer 1856, † Utrecht 19.10.1910. Er is o.a. een zoon Ernst, * Utrecht 06.09.1884
- b: Jan Kok * Hw 04.01.1856, banketbakker in Zierikzee, in ieder geval nog in 1904.
- 5 Twee broers Kok
- a: Cornelis Kok * Hw 19.09.1859, timmerman; X Hw 29.04.1896 met Johanna Elisabeth Wüthrich * Hw 25.01.1871.
Het gezin vertrekt in 1906 naar Borculo. Er zijn vier zonen: Jacobus * Hw 27.08.1896; Friedrich * Hw 06.09.1897; Ferdinand Willem * Hw 15.11.1901 en Dirk * Hw 02.10.1903.
- b: Dirk Kok, * Hw 25.11.1865, architect, † Hw 07.06.1950; X in Nijkerk op 29.11.1893 met Flora Paulina Malga * Nijkerk 06.09.1869 † Hw 18.07.1919.
Er zijn vier zonen, 1: Jacobus * Hw 07.09.1894 (luitenant bij de genie); 2: Johan Jurrien * Hw 07.10.1896; 3: Marinus Cornelis * Hw 25.04.1899 en 4: Arnoldus Wijnandus * Hw 23.05.1905 .
- 6 Barend Kok * Hw 17.03.1868, timmerman, † Hw 01.04.1942; X te Hw op 10.07.1895 met Yda Adriana Kuylenburg * Culemborg 05.04.1872, † Hw 04.01.1957.
Er zijn drie zonen: 1: Jacobus * Hw 21.01.1896, 2: Arnoldus Wijnandus * Hw 11.09.1897 (onderwijzer) en 3: Florus Adrianus * Hw 02.10.1906 (waterbouwkundige).
- 7 Dirk Kok * Hw 01.03.1856, metselaar, † Hw 16.12.1937 ; X te Hw op 18.01.1882 met Johanna Antonia de Roos * Hw 27.09.1856 † voor 1937. Er is één zoon Cornelis Gerhardus * Hw 03.07.1886.

*noot: HW = Harderwijk, * = geboren, X = gehuwd, † =overleden*

Het zou mij genoeg doen als ik enige reactie zou ontvangen op dit artikelje c.q. deze open brief op mijn adres:

F.C. Kok, Cicerostraat 8, 6417 XC Heerlen; tel 045 – 5717197.

Of op e-mail fr.kok@planet.nl

Van de auteur ontvingen wij, t.b.v. onze bibliotheek, de twee delen van de genealogie Kok, getiteld:

De Familie Kok : Meestermetselaars in Harderwijk

Ruim 600 pagina's met informatie over deze familie.

Hartelijk dank!

Aanvullingen door ons lid Mr.O. Schutte uit 's-Gravenhage, op het artikel **Het korte leven van Gerrit de Vries** in het maartnummer.

Ter herinnering uit het betreffende artikel:

Waarschijnlijk is Peter dezelfde persoon als Pieter Rijckertsen Apeldorn, gedoopt in Harderwijk op 20 juni 1694. Rijcket Apeldoorn is later opgeroepen om te getuigen en geeft dan aan 22 jaar oud te zijn. Zijn geboortejaar is dus ongeveer 1694, waardoor het onwaarschijnlijk wordt dat hij een broer van Peter is. Het is opmerkelijk dat hij Peter, weliswaar in Ermelo, weet over te halen om zijn mes af te geven. Een familierelatie tussen Peter en Rijckert moet hierbij toch wel een rol spelen. De familie Apeldoorn hoorde trouwens bij de betere kringen van Harderwijk.

Samenvatting uit de brief van de heer Schutte:

Pieter Rijckerts Apeldorn was een zoon van Rijckert Jansen Apeldorn en Jannetje Decemers (1655-1711) en een kleinzoon van Jan Cornelissen en Geertje Peters Parck.

Rijckert (Richard) Apeldorn, gedoopt H'wijk 25 febr. 1694, was een zoon van Rijckert Jansen Apeldorn en Helena van Holthe en een kleinzoon van Jan Francken Apeldorn en Gerretje Peters Parck.

De beide oma's waren zusters en daarmee waren de jongens Apeldorn dus achterneven van elkaar.

In de Ned. Leeuw van 1957 en op de nieuwe cd-rom van 25-jaar Veluwse Geslachten is nog veel meer te vinden voor geïnteresseerden in het patriciërsgezicht Apeldorn/Appeldoorn

Nieuws van de Werkgroep Genealogie

Vanaf nu is de "klapper" op de geboorten te Harderwijk van 1811 tot 1860 leverbaar. Ruim 270 bladzijden (A-4, 80 grams papier) met meer dan 8000 Harderwiekertjes, met datum, aktenummer en ouders.

Het geheel in een ringband met de bekende omslag van geel 120 grams papier en plastic schutbladen aan de voor- en achterzijde.

Prijs: leden fl 35.=, niet leden fl 39.50 eventuele verzendkosten fl 7.50

Ook in nu leverbaar de verzamelde tafels op de geboorten van Harderwijk van 1811 tot 1892. Meer dan 15.500 geborenen op ruim 90 pagina's A-4 Het geheel in een ringband met de bekende omslag van geel 120 grams papier en plastic schutbladen aan de voor- en achterzijde.

Prijs: leden fl 15.=, niet leden fl 19,50 eventuele verzendkosten fl 6.=

Samenstelling bestuur en werkgroepen

Bestuur:

		postcode	telf.	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
S.P.J. Schoneveld-Jansen	Rooseveltlaan 4	3844 AJ	41 46 01	secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	penningm.
R.van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	excursies
J. de Groot	Str. van Sevenhuyzen 4	3841 CZ	42 82 72	excursies
C.S.E. Muiser	Rietgorsmeen 53	3844 ZL	42 81 37	P.R.

Redactie:

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	hfd.red.
Mevr. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
A.J.F. Numan	Venkel 24, Dronten		0321-338212	spec.ed.
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Ledenadministratie

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31
----------------	-----------------	---------	----------

Werkgroep archeologie:

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
W.D. Grimm	Bunschotermeeen 33	3844 HE	41 86 61	lid
namens de Archeologische	Werkgroep Nederland:			
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	3844 ZV	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:

Drs.J. Duinkerken	De Veste 16-12, Lelystad		0320-215501	adviseur
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
G. Renden	Bachdreef 159	3840 BC	45 18 06	lid
R. van Sonnen-Kost	Middenlaan 9	3843 BA	41 59 48	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5, Ermelo	3851 XZ	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	3844 EC	41 64 16	lid
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:

Mevr. A. Kuper	Korhoenlaan 1-17	3847 LL	43 23 42	voorzitter
J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	3841 EJ	41 96 38	lid

Werkgroep Open Monumentendag

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
mevr.R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4	3849 WA	41 73 24	lid
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid